

Роль бібліотеки ВНЗ у вихованні та психологічній підтримці студентів

Мета статті — дослідити роль бібліотеки ВНЗ у вихованні та психологічній підтримці студентів. Представлені різні напрямки морально-психологічної допомоги студентам під час їх навчання в університеті, а також запропоновано досвід наукової бібліотеки ХНУ.

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, морально-психологічна допомога студентам, досвід роботи, просвітницька робота, масові заходи, бібліотерапія, спілкування в бібліотеці.

Студентство в Україні складає вагомую частку суспільства, яка зайнята специфічною працею - навчанням. Вступивши до вищого навчального закладу, студенти стикаються з низкою проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до нових умов навчання, зміною установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій. Перші кроки вчорашнього школяра на тернистій стежці до вищої освіти вимагають від нього не тільки старання та загальної підготовки, але й значних якісних змін. Проте ці зміни можуть відбуватися як у позитивну, так і в негативну сторону. У результаті дії певних причин особистість може, подолавши вплив негативних життєвих обставин, зайняти гідне місце в суспільстві, або, навпаки, опинитись у соціальній безодні.

Освіта у вищому навчальному закладі тісно пов'язана з вихованням і психологічною підтримкою студентів за допомогою бібліотеки, яка за своїм комплексним впливом на молодь давно вже випередила інші соціальні заклади. Реальність сьогодення примушує працівників книгозбірні шукати все нові і нові форми роботи зі студентами, бачити своє завдання у вихованні та наданні молоді морально-психологічної допомоги адаптування до вузівського життя, в подоланні труднощів під час навчання.

За результатами моніторингу, який проводили фахівці з кафедри бібліотекознавства інституту культури, відвідуваність студентами вузівських бібліотек приблизно однакова. У ВНЗ із п'ятибальною системою оцінювання, в середньому, студент приходиться до бібліотеки 3 рази на місяць. Виключенням стала лише бібліотека ЧДУ ім. Петра Могили, де, в середньому, за місяць студент відвідує бібліотеку 6 разів [4]. Тому потрібно знаходити ті прийоми та методи, які б допомогли якомога більшій кількості читачів відчувати бібліотеку по-справжньому «своєю» бібліотекою, куди хотілося б приходити частіше.

Початок навчання в університеті – це досить складний процес адаптації, який передбачає активне пристосування до нових умов життя та соціального середовища. У студентів-першокурсників часто виникають труднощі, пов'язані із засвоєнням соціальних норм, встановленням і підтримкою визначеного соціального статусу в новому колективі та ін. Велике навантаження під час навчання завдає стомленості, а невдачі у спілкуванні, в особистому житті часто призводять до стресів. Крім того, є чимало студентів, які приїхали з інших місцевостей і не мають у місті близьких родичів, тому шукають цієї допомоги там, де їх можуть вислухати і допомогти порадою.

Успішній соціально-психологічній адаптації студентів сприяють різноманітні просвітницькі заходи, спрямовані на формування їх духовного світу. До цієї роботи бібліотека підходить творчо, використовуючи різноманітні форми організації культурно-просвітницької роботи у всіх своїх підрозділах: виставкову діяльність, зустрічі з авторами та презентації їхніх книжок, проведення літературних вечорів, мистецьких уроків, годин духовності. Багато років при науковій бібліотеці університету діє «Клуб цікавих

зустрічей», який став центром культурного та інтелектуального спілкування. Для проведення заходів у книгозбірні використовуються й такі форми роботи, як: година-екскурс, урок-концерт, заочна подорож, актуальний діалог, година-реквієм, урок-роздум, відкриття імені, літературознавчі години, години цікавих повідомлень та ін.

Запроваджено нові форми роботи: поетичний вернісаж, віртуальна кіноподорож, година проблемного дослідження, музичний калейдоскоп. Започатковано багато тематичних циклів просвітницьких заходів: «Забуті побратими Кобзаря», «Абетка відомих імен», «Мистецькі уроки», «У храмі муз», «Жіночі голоси української літератури», «Презентація книг із серії «Сто великих...», «Увінчані Нобелем», «У сяйві імені Тараса Шевченка: лауреати Національної премії України» та ін.

Тематика заходів формується разом із кураторами груп і включає питання культури, мистецтва, літератури, відзначення знаменних та пам'ятних дат, знайомства з відомими особистостями краю та України, науковцями університету. Запроваджено також бібліотечне кураторство — одна з форм участі бібліотекарів у навчально-виховній роботі, в наданні студентам допомоги на початковому етапі навчання у виші, їх адаптації до нових умов навчання й життя.

Бібліотекар-куратор є порадником, до якого в першу чергу звертаються староста навчальної групи чи самі студенти для вирішення різноманітних питань, що виникають у процесі їх взаємодії з бібліотекою. Серед завдань, які вирішує та забезпечує куратор, - ознайомлення з організацією роботи бібліотеки, документальними та інформаційними ресурсами і умовами доступу до них, створення психологічного комфорту, вивчення сфери інтересів та потреб студентів, надання їм допомоги в процесі роботи в бібліотеці, залучення молоді до активної участі в культурно-просвітницькій роботі бібліотеки, інформування про заходи, що організує книгозбірня та ін. [1].

Одним з напрямків морально-психологічної допомоги студентам під час їх навчання в університеті є допомога засобами бібліотерапії. Студенти часто звертаються до бібліотекаря за порадою – що почитати, щоб відпочити й відволіктись від буденної праці, особливо після складання іспитів; перебуваючи у стані самотності; після невдалого кохання; знаходячись при цьому в нервовому, стресовому, навіть агресивному стані. Для таких студентів читання літератури іноді стає єдиним рятувальним кругом. На абонементі художньої літератури та на фейсбуці читачам пропонуються різноманітні поради щодо тих чи інших книг на будь-який смак (наприклад, книги про кохання, про життя, для гарного настрою, книги, які допомагають подолати депресію тощо). Саме життя підказало бібліотекам необхідність здійснення нової функції — бібліотерапевтичної.

Бібліотерапія — метод, який дозволяє справлятися зі стресами, долати духовні кризи, розвивати вольові якості. Ще давні греки асоціювали поняття «книга» з поняттям «духовне здоров'я» і вважали бібліотеки «ліками для душі». Книги — це важливі інструменти, якими можна впливати на мислення людей, на їх характер, формувати їх поведінку, допомогати у вирішенні проблем.

Між читачем і книгою, яка йому більш за все подобається, завжди існує якась схожість, навіть спорідненість. Але як впізнати соціотип студента? Адже, для читача, який перебуває в нервовому стані, неввірно підібрані книги можуть стати шкідливими, ще більше загострити його хандричний настрій. Небажаними в цьому випадку є й ті книги, які потребують розумової напруги, твори з песимістичним змістом, а також твори, в яких йдеться про хвороби й лікування.

Бібліотекар, який здійснює бібліотерапевтичний процес, повинен, насамперед, володіти такими основними якостями, як: доброзичливість, здатність співчувати, інтуїція, вміння рекомендувати і давати поради, вміння спілкуватися, врівноваженість у поведінці, щирість інтонації, зацікавленість у своїй роботі, здатність диференційовано підходити до різних категорій читачів. Тому, звичайно, необхідна психологічна готовність самих бібліотекарів, знання ними психологічних особливостей молоді, оволодіння конкретними психологічними навичками спілкування, які дозволяють повно і вільно демонструвати

прийняття і розуміння молодих людей із різними психологічними особливостями і робити ці відносини ширими і відкритими. Саме на це орієнтована робота наукової бібліотеки ХНУ. Причому увага акцентується не тільки на роботу з молоддю, але й на особливості індивідуального спілкування фахівців у бібліотеці та створення позитивного морально-психологічного клімату в книгозбірні.

Досвід роботи наукової бібліотеки ХНУ свідчить, що цілі і мотиви, якими керується студент, приходячи до книгозбірні, досить різноманітні – від необхідності знайти інформацію для підготовки до занять до бажання просто відпочити, поспілкуватися з друзями, погортати журнал, заглянути в Інтернет. І бібліотеці необхідно скористатися прагненням студента до саморозвитку.

У даний час центр уваги в обслуговуванні читачів переноситься з кількісних показників на якісні. Проведене бібліотекою анкетування свідчить про те, що респонденти найбільше цінують доброзичливість, увагу, готовність допомогти та високий професіоналізм. Згідно опитування, читачів у бібліотеці приваблюють не тільки ресурси і нові технології, але й спілкування, інтелектуальний рівень самих бібліотекарів [2].

Живе спілкування відіграє величезну роль, змушує молодь, яка прагне, щоб її зрозуміли, вислухали, частіше приходити в храм духовності, як цілком слушно називають бібліотеку. Тому з першої зустрічі з читачем необхідно створити для нього затишну, привітну атмосферу, домітку, куди йому захочеться повертатись знову і знову. В цьому бібліотека вбачає велику можливість виховання студентської молоді і своє майбутнє як потужного центру культури, освіти, відпочинку. Тільки високопрофесійні і компетентні працівники з новими ідеями та знаннями зуміють залучити молодь до певної культури, розвитку і відтворення якої передбачає живе спілкування. Студент у спілкуванні з бібліотекарем почувається набагато вільніше, ніж з викладачем. У розмові з молодою людиною важливо не перегинати палицю, пропонуючи конкретну книгу, яку студенту було б корисно прочитати, а терпляче, не нав'язуючи свої думки, допомогти йому вибрати правильні книги, що виховують почуття людяності, формують духовність, надають потрібну йому морально-психологічну підтримку. Використання активних методів спілкування, в яких читач є не пасивним слухачем, не об'єктом виховного впливу, а активним учасником і зацікавленим союзником, сприятиме розвитку його творчих здібностей.

Не можна залишати поза увагою і формування у молоді здорового способу життя, адже фізичне, духовне та психічне загартування відбуваються паралельно. Тому одним із напрямків виховної роботи бібліотеки є превентивне виховання, пропаганда здорового способу життя, запобігання захопленню молоддю алкогольними напоями, наркотичними речовинами. Щоб жити, необхідно знати основні загрози для здоров'я, мати розуміння того, що здоров'я - це найбільша цінність і справжня радість життя. Мандруючи сторінками книг, журналів, що стосуються здорового способу життя, молодь дізнається, що в наші дні лікарі б'ють на сполох, бо за останні 20 років зросла кількість курців в Україні, причому в більшій мірі це стосується жінок у віці 20-29 років, а це - репродуктивний вік. Цей факт дуже загрозовий для здоров'я нашої молоді. Особливої уваги бібліотекарі надають поширенню застережливої інформації про найнебезпечніші хвороби – наркоманію і СНІД.

Проведене цього року анкетування свідчить про те, що 50 % студентів мають достатній, на їх думку, рівень інформованості з питань здорового способу життя. Проте лише 25% студентської молоді дотримуються правильного режиму харчування та постійно відвідують спортзал, 85 % періодично вживають спиртні напої, 25 % мають знайомих, які стикались з проблемою вживання наркотиків, 20% не бачать нічого поганого у комп'ютерній залежності. Щодо джерел інформації, з яких студенти беруть відомості про здоровий спосіб життя, то до переліку найпопулярніших джерел увійшли спілкування з друзями та засоби масової інформації.

Отже, формування у студентів здорового способу життя повинно розпочинатися з проведення заходів, направлених на усунення шкідливих звичок, усвідомлення молоддю того, що повнота життя безпосередньо залежить від рівня здоров'я. Щоб зберегти і зміцнити здоров'я за час навчання у вищому навчальному закладі студентам необхідно бути зорієнтованими на ведення здорового способу життя. Тому бібліотека як виховний заклад повинна постійно проводити роботу щодо роз'яснення шкідливості вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин, тютюнових виробів, проводити профілактичні заходи для запобігання різноманітних захворювань серед студентів.

З метою досягнення у молоді сталої установки на ведення здорового способу життя у книгозбірні проходять дні сприяння здоровому способу життя та безпеки життєдіяльності, презентації книжкових виставок («Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати», «Здоров'я або цигарка», «Здоров'я – це скарб, цінуй його»), уроки-застереження («Рабство за власним бажанням»; «Твоє життя - твій вибір»), відкриті перегляди літератури («Орієнтир – здоровий спосіб життя», "Здорова молодь – здорова держава") та ін. Активно використовуються такі бібліотечні методи виховної роботи, як бесіди з використанням мультимедійного обладнання та відеофільмів. Формування навичок здорового способу життя має бути комплексним і поєднувати здійснення загальновиховних заходів з індивідуальною поведінкою.

Таким чином, у вихованні та морально-психологічній підтримці студентів не останнє місце належить бібліотеці вищого навчального закладу. Бібліотека не має права на бездіяльність, займаючи очікувальну позицію. Необхідно підтримувати процес навчання і виховання, розвивати партнерські відносини з професорсько-викладацьким складом та іншими структурами університету. Сьогодні бібліотечні працівники поставили за мету зробити університетську книгозбірню центром освіти і дозвілля, знайти стежку до кожного читача, підтримати його у важкі хвилини та більше всього прагнуть, щоб до книгозбірні приходили не тільки за підручниками, але й за різними порадами, просто поспілкуватися і одержати від такого спілкування тільки позитивні емоції.

Використана література

1. Панасюк Т. Г. Роль наукової бібліотеки ХНУ в процесі адаптації студентів-першокурсників до навчання [Текст] / Т. Г. Панасюк, О. М. Цегельник // Бібліотека в освітньому просторі. - 2014. - №17: Мавтеріали науково-практичної конференції "Бібліотека ВНЗ як джерело інформаційного забезпечення наукового та навчального процесу". С. 82-91.
2. Петрицька В. М. Комфортність обслуговування користувачів в НБ ХНУ (підсумки анкетного опитування) [Текст] / В. М. Петрицька // Бібліотека в освітньому просторі. - 2012, №14: Якість і комфортність обслуговування в бібліотеках вищих закладах освіти: С.54-65.
3. Теслюк В. Бібліотека як один із засобів, що сприяють соціально-психологічній адаптації першокурсників [Текст] / В. Теслюк // Вісник книжкової палати. - 2010. - №3. - С.38-41.
4. Клименюк Н.В. Виховання гуманних якостей у студентів засобами бібліотерапії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.chdu.edu.ua/pdf/naukrprac/pedagogika/2009/108-95-5.pdf.